

ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ*

Նանա Առուստամյան

Քանալի բառեր` Եվրասիականություն, քաղաքակրթություն, նույնականացում, Վ. Լամանսկի, Ն. Դանիելևսկի, ռուսական կայսրություն, զարգացման վայր:

Եվրասիականության հայեցակարգի ուսումնասիրության համատեքստում հատկապես կարևորվում է եվրասիական քաղաքակրթական առանձնահատկությունների (նույնականացման) խնդիրը:

Մասնագիտական գրականության մեջ ընդունված է համարել, որ եվրասիական քաղաքակրթության տեսությունը ստեղծվել է եվրասիականության սոցիալ-փիլիսոփայական և մշակութաբանական դպրոցի ներկայացուցիչների կողմից (Ն. Կարսավին, Գ. Վերնադսկի, Լ. Գումիլյով, Լ. Կարսավին, Ն. Տրուբեցկոյ, Պ. Սավիցկի): Նշված հեղինակների աշխատանքներում եվրասիական պետության ստեղծումը և գոյությունը հիմնավորվում է աշխարհագրական, սոցիալական, պատմական, կրոնական գործոններով:

Քաղաքակրթությունը սահմանվում է հասարակության որակական, հոգևոր, նյութական, մշակութային, արժեքային համակարգի որոշակի չափանիշներով:

Եվրասիական քաղաքակրթությունն ընկալվում է որպես Եվրասիայի ժողովուրդների ընդհանրություն, որոնք միավորված են ընդհանուր զարգացման վայրով, պատմությամբ, մշակութային ավանդույթներով, լեզվով, կրոնով: «Զարգացման տարածք»[1] Եվրասիա (Ռուսաստան- Եվրասիա) եվրասիականները անվանում էին Ռսկե Հորդայի, Ռուսական կայսրության և ԽՍՀՄ տարածքի հետ զրեթե լիովին համընկնող տարածքը:

Ըստ եվրասիականների` Եվրասիան ոչ թե Եվրոպայի և Ասիայի համադրություն է, այլ «միջին մայրցամաք» է նրանց միջև: Գ. Վերնադսկին նշում էր, որ չկա երկու Ռուսաստան` Եվրոպական և Ասիական.գոյություն ունի միայն մեկ եվրասիական Ռուսաստան կամ Ռուսաստան-Եվրասիա:[2]

Կարելի է տարանջատել եվրասիական քաղաքակրթության մի քանի պատմական շրջաններ: [3]

Առաջինը քոչվորների պետությունն է (1-ին հազարամյակից մինչև 15-րդ դար), երբ հաջորդաբար իրար են փոխարինում սկյութների, թյուրքերի և մոնղոլների կայսրությունները: Կառավարող շերտը քոչվորներն էին, գաղափարախոսությունը` հեթանոսությունը:

Եվրասիականները հատկապես կարևորում էին մոնղոլների պետությունը` Ռսկե Հորդան` նշելով, որ դրա աշխարհաքաղաքական հետնորդը Մոսկովյան իշխանությունն է: Եվրասիականները, չժխտելով մոնղոլական արշավանքների բացասական դերը, տեսնում էին նաև դրականը` կրոնական հանդուրժողականությունը:

Եվրասիական քաղաքակրթության զարգացման երկրորդ շրջանը Եվրասիայում ռուսական գերիշխանության` Մոսկովյան իշխանության և Ռուսական կայսրության ժամանակահատվածն է ընդգրկում (15-րդ դարից մինչև 1917թ.): Եվրասիականները շեշ-

* Հոդվածն ընդունվել է 09.02.17

Հոդվածը տպագրության է երաշխավորել ք.գ.դ., պրոֆեսոր Ա.Ենգոյանը:

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2017

տոււմ էին, որ վերջիններս Մոնղոլական Հորդայի «ժառանգներն» են:

Երրորդ շրջանը՝ Խորհրդային Միությունն է (1917-1991թթ.): Բոլշևիկները վերականգնեցին պետությունը որպէս գերտերություն՝ ստեղծելով ուժեղ, ավտորիտար պետություն:

Եվրասիական քաղաքակրթությունը Եվրասիայի տարածքում բնակվող սլավոնական և թուրանական ժողովուրդների ամբողջությունն է, որոնք միավորվում են պատմական ճակատագրով, մշակութային, բնակլիմայական պայմանների նմանությամբ:

Անդրադառնալով քաղաքակրթական նույնականացման խնդրին՝ նշենք, որ այն նույնականացման ավելի լայն ու ռացիոնալիզացված ձևն է, որը սերտորեն կապված է լոկալ քաղաքակրթության պատկանելության գիտակցմամբ:

Քաղաքակրթական նույնականացումն ունի համախմբող ու «մենք և ուրիշները» բաժանող գործառնայթ:

Լոկալ քաղաքակրթությունների տեսության[4] շրջանակներում իրագործվող քաղաքակրթական նույնականացման զարգացումն ուներ մի շարք առանձնահատկություններ:

Ռուսաստանում լոկալ քաղաքակրթությունների տեսության հիմնադիրները Սլավոնաֆիլներն էին: Նրանք ծգտում էին նոր շունչ տալու (վերականգնել) պատմության կրոնական փիլիսոփայությանը և այդ տեսական հիմքի վրա ստեղծելու Ռուսաստանի կերպարը:

Ն. Դանիելսկին՝ մշակութապատմական տիպերի հայեցակարգի հիմնադիրը՝ «Ռուսաստան և Եվրոպա» աշխատության հեղինակը, լոկալ քաղաքակրթությունների տեսության մեջ կարևոր նորամուծություն է կատարել՝ անդելով, որ բոլոր մշակութապատմական տիպերը համարժեք են իրենց յուրահատկությամբ:

Ն. Դանիելսկու նորարարությունը սահմանափակվում էր տեսության շրջանակներով, քանի որ Ռուսաստանի և Եվրոպայի համեմատական վերլուծությունը սլավոնաֆիլական գաղափարների ուժեղ ազդեցության տակ էր կատարվում: Դա արտահայտվում էր նաև նրանում, որ, նշելով ռուսական քաղաքակրթության բազմէթնիկությունը, դրան հատուկ ուշադրություն չէր դարձնում: Ըստ նրա՝ այդ բազմազանությունը վերանում է ռուսական գործոնի գերիշխանության պայմաններում: Հարկ է նշել, որ նա նաև պնդում էր, որ պետականություն չստեղծած և որևէ մշակութապատմական տիպի մեջ մտնող ժողովուրդները որոշակի փուլում կարող են ձևավորել իրենց մշակութապատմական տիպը:[5] Այսպիսով՝ մշակութապատմական տիպերի հայեցակարգը հիմք էր ռուսական քաղաքակրթության մասին առավել բարդ և ռեալիստական պատկերացումների ձևավորման համար:

Ռուսաստան-Եվրասիա հայեցակարգի ձևավորման գործում առավել կարևոր քայլ է կատարել էթնոգրաֆ և սլավոնագետ Վ.Լամանսկին: Իր «Ասիական-Եվրոպական մայրցամաքի 3 աշխարհները»(1892) գրքում նա իր առջև խնդիր էր դրել ցույց տալ Ռուսաստանի ինքնակերպությունը լայն պատմական համատեքստում: Վ. Լամանսկին ընդծում է, որ հենց Եվրասիան է խոշոր քաղաքակրթությունների առաջացման հիմնական «օջախը»(բնօրրանը): Բացառություն են կազմում միայն Եգիպտոսը և Մեզոամերիկայի հնագույն քաղաքակրթությունները: Եվրասիական աշխարհամասի յուրօրինակությունը բացատրվում է աշխարհագրական պայմանների բարենպաստ լինելու հանգամանքով:[6] Հսկայական Եվրասիական տարածությունը Վ.Լամանսկին բաժանում էր երեք մասի՝ հիմք ընդունելով աշխարհագրական, էթնիկ, մշակութապատմական առանձնահատկությունները: Դրանք են՝ Եվրոպա, Ասիա և Ռուսաստան, որը սահմանվում է որպէս «Միջին աշխարհ, ոչ Եվրոպա, ոչ էլ Ասիա»:

Պետք է նշել, որ Վ. Լամանսկու մոտ քաղաքական միասնության գործոն, իր կարևորությամբ հանդերձ, չի խոչընդոտում Ռուսաստանի քաղաքակրթական ինքնակերպության ավելի լայն ընկալումը՝ շեշտելով նրա մշակութային և էթնիկ բազմազանությունը (տարասեռությունը): Ռուսաստանը հստակորեն բաժանվում է 2 մասի՝ եվրոպական և ասիական: Ասիական Ռուսաստանը կազմում է եվրոպականի բնական շարունակությունը. դա բացատրվում է նրանով, որ ռուսական Ասիան, ի տարբերություն արևելյան Ասիայի, բնակեցված էր «բարբարոսության» (զարգացման ցածր) մակարդակում գտնվող հարաբերականորեն քիչ ցեղերով: Դրանով է բացատրվում եվրոպական Ռուսաստանի տիրապետող դերը: Ռուսաստանի եվրոպական մասը Վ. Լամանսկին նմանեցնում էր Արևմտյան Եվրոպային՝ դիտարկելով կրոնի և բարոյական իդեալների ընդհանրությունը և հունահռոմեական քաղաքակրթության ազդեցությունը: Ըստ նրա՝ Արևմուտքը և Միջին աշխարհը կազմում են մեկ քրիստոնեական ընդհանրություն, որը ասիականի հակադրությունն է: Ասիան, Արևելքը Լամանսկին դիտարկում է որպես «ծերության, անցյալի, փլատակների աշխարհ», որն առանց հոգևոր վերածնման ի վիճակի չէ յուրացնելու Եվրոպայի և Ռուսաստանի համար ընդհանուր նորմերը: Եվրասիական աշխարհամասում ուժերի հարաբերակցությունը հետևյալ կերպ է կատարվում. Արևելքի մի մասը պասիվ կերպով «ծերանում է», մյուսը՝ նույն կերպ ռուսիֆիկացվում: [7] Քաղաքակրթական զարգացման գործում առաջատար դեր են խաղում Ռուսաստանը և Եվրոպան:

Վ. Լամանսկու ամենամեծ ու կարևոր նորամուծությունն այն էր, որ Ռուսաստանը սահմանում էր բազմէթնիկ քաղաքակրթություն, որտեղ առկա են ասիական էթնոսների և մշակույթի տարրեր: Այս առումով Լամանսկին առաջինն էր Ռուսաստանն ընդունում որպես Եվրասիա: Ասիական կողմի պասիվության բնութագրմամբ Վ. Լամանսկին Ն.-Դանիելսկու նման կարևորում է Ռուսաստանի սլավոնաֆիլ կերպարը որպես սլավոնական և ուղղափառ քաղաքակրթություն:

Եվրասիականները հիմնվում էին համաշխարհային պատմական գործընթացի միասնական հայեցակարգի վրա, որի առանցքը «բազմուղղվածությունն» էր: Հատկանշական է, որ եվրասիականների առաջին հրատարակությունները, որտեղ խոսվում էր պատմական գործընթացի՝ որպես ազգային մշակույթների տարբեր ուղղություններով ցիկլիկ զարգացման մասին, գրեթե միաժամանակ են հայտնվում Օ.Շպենգլերի «Եվրոպայի մայրամուտը» աշխատության հետ:

Համաշխարհային պատմական գործընթացի «բազմուղղվածության» գաղափարի տեսական հիմնավորման միակ փորձը Ն. Տրուբեցկոյի «Եվրոպան և մարդկությունը» (1920) գիրքն էր: Ն. Տրուբեցկոյն առաջընթացը դիտարկում էր որպես տարբեր մշակույթներում առկա բազմազան հնարավորությունների իրագործում:

Ինչպես Ն. Դանիելսկուն, այնպես էլ եվրասիականներին գրավում էր «բազմուղղվածության» հայեցակարգի միտումը դեպի մշակույթի յուրօրինակություն, անկրկնելիություն: Հիմնականում եվրասիականների մոտ պատմական գործընթացը զուրկ է ընդհանուր օրհանաչափություններից (բացի ցիկլիզմի օրենքը). օրինակ՝ տարբեր մշակույթների մեկը մյուսին փոխարինելը, որոնք ըստ նշանակության համարժեք են, իսկ զարգացման ուղղվածությամբ՝ տարբեր:

Շպենգլերի «Եվրոպայի մայրամուտը» ընկալվում էր որպես ցիկլիզմի իսկությունը ապացուցող դրույթ:

Սլավոնաֆիլները և նրանց հետնորդները նախ և առաջ ձգտում էին ապացուցելու Ռուսաստանի ինքնաբավության իրավունքը: Եվրասիականների առջև այլ խնդիր էր դրված՝ բացահայտել 1917թ. Հեղափոխության պատճառները, որը ավանդական ռու-

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2017

սական մշակույթը քայքայեց:

Եվրասիականները զարգացրին Ն. Դանիելյանի այն գաղափարը, որ եվրոպական կողմնորոշումը, նրան կրկնօրինակելու հիվանդությունը կարող է տանել կործանման: Այս առումով հատկանշական է Պ.Սավիցկու «Երկու աշխարհ»(1922) հոդվածը, որտեղ, հղում կատարելով Շպենգլերին, նա դիտարկում է հեղափոխության պատճառները և մատերիալիզմի ու արթիզմի գաղափարների տարածումը որպես քաղաքակրթության կործանման տանող միտումներ: Ըստ Պ. Սավիցկու և այլ եվրասիականների սոցիալիզմի գաղափարը օտար է, արևմուտքի կողմից պարտադրված:

Եվրասիականները, «օտար» հոգևոր արժեքների յուրացումը համարելով կործանարար, հետաքրքրություն էին ցուցաբերում մշակույթի ինքնաբուխ, օրգանական զարգացման հարցի նկատմամբ: Ն. Տրուբեցկոյն իր «Եվրոպան և մարդկությունը» գրքում, հիմնվելով Գ.Տարդի տեսության վրա, պնդում էր, որ մշակութային գործընթացը նոր արժեքների ստեղծում է, որը ի հայտ է գալիս «կոմբինացված նմանակման» արդյունքում: Օտար մշակութային ավանդույթի ներդրումը քայքայում է մշակույթի «օրգանականությունը» և այս առումով առավել վտանգավոր է Եվրոպան: Ռոմանոզեյրմանական քաղաքակրթության հոգևոր էքսպանսիան Ն. Տրուբեցկոյը դիտարկում է որպես ցանկացած ինքնաբավ մշակույթի համար աղետ:

Եվրոպականացումը խախտում է ժառանգականությունը և հասարակության մեջ պառակտում է մտցնում: Խորանում է մտավորական էլիտայի(որը հեշտությամբ ընկալում և յուրացնում է արևմտյան գաղափարները) և ժողովրդի(որը հակված է դեպի ավանդական մշակույթը) միջև անդունդը: Նոր և ավագ սերնդի միջև պառակտում է սկսվում: Մշակույթի ստեղծագործական հնարավորությունները փոքրանում են, քանի որ հին մշակութային ֆոնդի հետ կապը խզվում է, իսկ նորը դեռ ձևավորվում է:

Եվրասիականների հակաեվրոպակենտրոնությունը պայմանավորել է նաև Եվրասիա հասկացության հատուկ մեկնաբանությունը: Առաջին հռչակագրում նշվում էր, որ Եվրասիան ոչ թե եվրոպականի և ասիականի միացում է, այլ հատուկ «աշխարհամաս», որը տարբերվում է Եվրոպայից և Ասիայից:

Առավել քննադատական էր վերաբերմունքը Արևմտյան Եվրոպայի նկատմամբ: Եվրասիականները ոչ մի դրական կողմ չէին տեսնում եվրոպական ազդեցության մեջ: Եվրոպայի և Ռուսաստանի հարաբերակցությունը եվրասիականների մեծամասնությունը դիտարկում էր սլավոնաֆիլների և Դանիելյանի ոգով:

Արևելքի նկատմամբ վերաբերմունքը ավելի բարդ ու ոչ միանշանակ էր: «Հնդկաստանի կրոնները և քրիստոնեությունը» հոդվածում Ն.Տրուբեցկոյը կոշտ քննադատության էր ենթարկում բուդդիզմը և հինդուիզմը:

Եվրասիականների նպատակն էր ցույց տալ ասիական ժողովուրդների կրոնի և մշակույթի կառուցողական դերը ռուսական քաղաքակրթության ձևավորման և զարգացման գործում և հիմնավորել բազմէթնիկ Ռուսաստան-Եվրասիայի մշակութային միասնության հնարավորությունը:

Մոնղոլական ցեղերը դիտարկվում էին որպես եվրասիական ծագմամբ և պատմական գործունեության բնույթով. նրանք սլավոնների նման մասնակցում էին Ռուսաստան-Եվրասիայի քաղաքակրթական տարածության յուրացմանը և պետականության ստեղծման գործընթացին: Եվրասիականները կարևորում էին պետության դերը որպես ուժեղ քաղաքակրթական ուժ, որն ամրացնում և մեկ միասնության մեջ է ծուլում մշակութային գործունեության բոլոր ձևերը, որպես «կոլեկտիվ անհատականության» եվրասիական ժողովրդի արարող էներգիայի արտահայտումներից մեկը:

Մոնղոլ-թաթարական լծի մասին Պ. Սավիցկին նշում էր, որ եթե նրանք չլինեին,

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2017

չէր լինի և Ռուսաստանը. ռուսական պետականության մարմինը ստեղծեցին մոնղոլ-թաթարները, իսկ հոգին՝ սլավոնները: [8] Նա Ռուսաստանն ընկալում էր որպես հզոր հորդա, կենտրոնացված պետություն, Չինգիզխանի տերության ժառանգ, և դա նրա Ռուսաստան-Եվրասիայի հայեցակարգի կարևորագույն մասն էր:

Հարկ է նշել, որ «Ելք դեպի Արևելք»-ը իրագործվում էր նաև այլ ձևերով: Ասիական և թուրանական մշակույթներն սկսեցին դիտարկվել որպես Ռուսաստան-Եվրասիայի հոգևոր մշակույթի անբաժանելի մաս: Տեսական հիմքը «սիմֆոնիկ անհատականություն» եվրասիական հայեցակարգն էր, որի հիմքերը դրել էր Լ. Կարսավինը: «Սիմֆոնիկ անհատականության» [9] հայեցակարգով եվրասիականները բարձրացրին նաև ռուսաստանի բազմակրոն լինելու խնդիրը:

Չնայած եվրասիականների հայեցակարգերի թույլ և հակասող կողմերին՝ «Եվրասիա» գաղափարը նոր մեկնաբանությունն էր ստանում: Եվրասիականների ձեռքբերումներից կարելի էր համարել այն, որ սլավոնականությանը չէին դիտարկում որպես միակ մշակութային ստեղծ ուժ Եվրասիայի պատմության մեջ և կարևոր քայլ են կատարել Ռուսաստանի՝ որպես բազմէթնիկ և բազմակրոն հետերոգեն քաղաքակրթության ընկալման ուղղությամբ:

Այս համատեքստում հետաքրքիր է անդրադառնալ Պ. Բիցիլիի «Արևելք» և «Արևմուտք» Հին աշխարհի պատմության մեջ» հոդվածին, որտեղ ստեղծում է Արևելք-Արևմուտք-Ռուսաստան հայեցակարգը:

Եվրասիական աշխարհամասի քաղաքակրթական կառուցվածքում Պ. Բիցիլին առանձնացնում է մերձծովային-ծայրամասային և կենտրոնական շրջաններ, որոնք էականորեն տարբերվում են իրարից. մերձծովային-ծայրամասային «աշխարհները» (Եվրոպա, Հնդկաստան, Իրան, Չինաստան) առավել ակտիվ դեր են ունեցել մշակութային պատմական զարգացման գործընթացում, մինչդեռ «կենտրոնը»՝ քոչվորների հատուկ աշխարհը, բաժանված էր տարբեր մշտապես փոփոխվող, իրար դեմ պատերազմող կազմավորումների: [10]

Ռուսաստան-Եվրասիայի խնդիրը, ըստ Պ. Բիցիլիի, Հին աշխարհի քաղաքակրթական կառուցվածքի, նրա մշակութային միասնության վերականգնումն է: Այս գործում հատուկ դեր տրվում Ռուսաստանին: [11]

Այսպիսով, ամփոփելով վերը շարադրվածը, կարող ենք նշել հետևյալը.

1. Եվրասիականները համոզված են, որ Ռուսաստանն ունի իր սեփական զարգացման ուղին, որը չի համընկնում արևմտյան քաղաքակրթության հիմնական ուղղության հետ: Վերջին հազարամյակի համաշխարհային պատմությունը ցուցադրում է եվրասիական աշխարհի և արևմտյան քաղաքակրթության հակադրությունը՝ կամ ռուսները, կամ նրանք:

2. Եվրասիական աշխարհամասը դիտարկվում է որպես բարդ քաղաքակրթական կառույց՝ կազմված մի շարք ինքնաբավ լոկալ քաղաքակրթություններից, որոնց միջև դարեր շարունակ գոյություն են ունեցել ամուր տնտեսական, քաղաքական և մշակութային կապեր, որոնք իրագործվում էին համաշխարհային կայսրությունների շնորհիվ:

3. Ռուսաստան-Եվրասիայի գաղափարը անբակտելիորեն կապված է ինքնաճանաչման, քաղաքակրթական նույնականացման գործընթացների հետ և դրա ձևերից մեկն է:

Եվրասիականությունը, փորձելով Ռուսաստանը դիտարկել որպես բազմէթնիկ և բազմակրոն քաղաքակրթություն, գտնվում էր 19-րդ դարի քաղաքակրթական մտքի ազդեցության տակ:

4. Ներկայումս եվրասիականության համար յուրահատուկ հնարավորություն է ըն-

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2017

ձեռնվելի վերածնվելու: Ժամանակակից Եվրասիականության հիմքում ինտեգրացիան է, որը պետք է ծառայի որպես մասնակից երկրների տնտեսությունների արդիականացման, անվտանգության ապահովման և այլ խնդիրների լուծման կարևոր գործոն: Եվրասիական միությունը ստեղծվելու է որպես Մեծ Եվրոպայի մաս, ունիվերսալ ինտեգրացիոն սկզբունքների հիման վրա, միավորված ազատության, դեմոկրատիայի և շուկայական օրենքների միասնությամբ:

Եվրասիական միության ձևավորումը և զարգացումը ենթադրում է ժամանակակից աշխարհակարգի միջպետական և միջազգային հարցերի քաղաքակիրթ լուծում:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Россия–Евразия, срединная земля — П.Н. Савицкий <http://rusgeopolit.com/?p=452>
2. Вернадский Г. В. Начертание русской истории. - СПб.: Издательство "Лань", 2000, стр. 5-6
3. Рустем Вахитов — Евразийская цивилизация <http://nevmenandr.net/vaxitov/eurocivil.php>
4. Լոկալ քաղաքակրթությունների տեսությունը դրա էությունը քաղաքակրթական մոտեցման սկզբունքների հիման վրա բացահայտող հայեցակարգերի ամբողջություն է: Ավելի մանրամասն տես՝ Понятие «Теория локальной цивилизации» <http://histrf.ru/uploads/media/default/0001/08/f13a2e24ab97310112d4695ed64671cbda4b6654.pdf>
5. Данилевский Н.Я. Россия и Европа. М., 1991. стр. 89
6. Ламанский В.И. Три мира Азийско-Европейского материка. СПб., 1892. стр. 2.
7. Տե՛ս նույն տեղում էջ 14:
8. Савицкий П.Н. Степь и оседлость <http://gumilevica.kulichki.net/SPN/spn03.htm>
9. Савицкий П. Евразийство как исторический замысел. Прага. 1927 // <http://eurasian-movement.ru/archives/3939>
10. Бицилли П.Н. «Восток» и «Запад» в истории Старого Света <http://evraz-info.narod.ru/3.htm>
11. Ерасов Б.С. Цивилизации. Универсалии и самобытность. М., 2002, стр. 451, 455.

ԱՄՓՈՓԱԳԻՐ

Եվրասիականության քաղաքակրթական առանձնահատկությունների մասին Նանա Առուստամյան

Հոդվածը նվիրված է Եվրասիական քաղաքակրթական առանձնահատկությունների խնդրի ուսումնասիրությանը:

Եվրասիական քաղաքակրթությունն ընկալվում է որպես Եվրասիայի ժողովուրդների ընդհանրություն, որոնք միավորված են ընդհանուր զարգացման վայրով, պատմությամբ, մշակութային ավանդույթներով, լեզվով, կրոնով:

Տարանջատվում են Եվրասիական քաղաքակրթության մի քանի պատմական շրջաններ:

Եվրասիան հանդես է գալիս որպես բարդ քաղաքակրթական կառույց՝ կազմված մի շարք ինքնաբավ լոկալ քաղաքակրթություններից:

Եվրասիական միության ձևավորումը և զարգացումը ենթադրում են ժամանակակից աշխարհակարգի միջպետական և միջազգային հարցերի քաղաքակիրթ լուծում:

РЕЗЮМЕ

О цивилизационных особенностях Евразийства
Нана Арустамян

Ключевые слова: *евразийство, цивилизация, идентификация, В. Ламанский, Н.Данилевский, российская империя, месторазвитие.*

Статья посвящена изучению цивилизационных особенностей Евразийства. Евразийская цивилизация воспринимается как совокупность народов, существующих в месторазвитии Евразия, объединенных общим местоположением, историей, культурными тенденциями, языками, религиями.

Выделяются несколько исторических периодов евразийской цивилизации. Евразия рассматривается как сложная цивилизационная структура, состоящая из ряда самобытных локальных цивилизаций. Формирование и развитие Евразийского союза предполагает цивилизованное решение межнациональных и межгосударственных проблем современного миропорядка.

SUMMARY

About Civilizational Peculiarities of Eurasianism
Nana Arustamyan

Keywords: *eurasianism, civilization, identification, V.Lamanski, N.Danilevski, Russian Empire, place - development*

The article deals with the investigation of civilizational peculiarities of Eurasianism. Eurasian civilization is perceived as a sum of people, living in Eurasia, united by common location, history, culture, language and religion.

Several historical periods of Eurasian civilization are distinguished. Eurasia is considered as a complicated civilizational structure, which consists of a number of original local civilizations.

The formation and the development of Eurasian Union suppose the civil solution of the interstational and international problems of contemporary world order.